

OKUL MÜDÜRLERİ VE İŞVEREN GÖZÜYLE MESLEKİ EĞİTİMİN SORUNLARI

Dr. Hüsnü ERGÜN

Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü,
husnuergun60@gmail.com

Öz

Bu çalışmada mesleki eğitim veren liselerle ilgili yaşanan sorunları okulun farklı paydaşlarının gözüyle görmek amaçlanmıştır. Bu amaçla, mesleki eğitim veren liselerin sorunlarının okul ve iş çevresi gözüyle ile tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırma, olgubilim (fenomenoloji) araştırması olarak desenlenmiştir. Araştırmanın verileri Türkiye'nin batısında yer alan bir ilde, mesleki eğitim veren liselerde karşılaşılan sorunlarla ilgili olarak gerçekleşen bir toplantıda okul müdürleri ve iş adamlarının yaptıkları açıklamaların basına yansımaları sonucu elde edilmiştir. Toplantıda bir resmi okul müdürü, bir özel okul müdürü ve iki işverenin görüşlerine yer verilmiştir. Öncelikle konuyla ilgili basında yer alan haberler toplanmış, toplantıda söz alanların görüşleri incelenmiştir. Mesleki eğitim veren liselerde karşılaşılan sorunlara ilişkin bakış açıları belirlenmeye çalışılmış, bu bakış açılarının okul müdürleri ve iş adamları tarafından bulunduğu ortak mesajlar belirlenmiş ve şekil ile gösterilmiştir. Verilerin ilgili olduğu temalar oluşturulmuştur. Yapılan analizler sonucunda "İşlevsellik", "Yetersizlik" "Özelleştirme", "Güvensizlik", "İlgisizlik" ve "Mecburiyet" temalarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mesleki eğitim, okul müdürü, işveren, görüş.

PROBLEMS OF VOCATIONAL EDUCATION ACCORDING TO SCHOOL PRINCIPALS AND EMPLOYERS

Abstract

It is aimed to look at the different problems of the school which are related to the vocational education and training of the school. For this purpose, it was tried to understand how the problems of high school teachers who are providing vocational education are perceived by school and business environment. The research was designed as a phenomenological research. The research was designed as a phenomenological research. Research data were obtained from in a speech about the high school vocational education. Explanations made by school principals and employer who took part in the meeting were obtained through the press. At the meeting, an official school principal, a private school principal, and two employer expressed their views. Firstly, the press reports on the topic were collected and the opinions of the participants in the meeting were examined. The themes to which the data are related are created. The created themes are shown in the figure. The analysis results in the "Functionality", "Failure" "privatization," "Insecurity," "indifference" and "Obligation" theme has been reached.

Keywords: Vocational education, school principal, employer, opinion.

1. Giriş

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda Türk milli eğitiminin temel amaçlarından biri "İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve

toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak” olarak belirtilmektedir. Her insan farklı yeteneklerle doğar, farklı yeterliliklere ulaşır. Toplum bu çeşitlikten yararlanarak ihtiyaç duyduğu alanlarda bireylerin yetişmesini sağlar. Geçmişte, her hangi bir sebeple eğitimine devam edemeyen bireyler bir ustanın yanında meslek öğrenebilmekteydi. Bir ustanın yanında meslek öğrenmek uygulama olanağı sağlasa da bireyin mesleği öğrenmesi ustasının yeterlilikleri ile sınırlı olabilmekteydi. Birey mesleğe yeni bir vizyon kazandıramamakta, yeterliliğini geliştiremeyebilmekteydi. Günümüzde her şeyde olduğu gibi mesleklerde kısa sürede yön değiştirebilmektedir. Bu nedenle vizyonlarını geliştirecek, yeniliğe açık bir bakış açısıyla mesleğe yön verecek bireylerin yetişmesi toplum açısından zorunluluk olmaktadır.

İyi kalitede ve işgücü piyasasına uygun eğitimin, insanları tam kapasitelerini geliştirmeye, istihdam ve sosyal fırsatları yakalamaya teşvik ettiği; çalışan ve örgütlerin verimliliğini arttırdığı; gelecekteki yenileşme ve gelişmeyi artırmaya katkıda bulunduğu; hem yurt içi hem de yurt dışı yatırımı teşvik ettiği böylece işsizliği azalttığı; çalışanların ücretini yükselttiği; iş bulma fırsatlarını genişlettiği ve sosyal eşitsizliği azalttığı söylenebilir (OECD, 2010: 4). Mesleki eğitim, çalışan ücretini, verimliliği, yenileşmeyi, istihdam fırsatını pozitif etkilerken işsizliğin azalmasına ve dezavantajlı bölgelerdeki ekonomik koşulların iyileşmesine katkıda bulunmakta, çalışanların işyerlerindeki değişikliğe uyumlarını kolaylaştırmaktadır. Mesleki ve teknik eğitimin en temel ekonomik faydası, iş gücü piyasasının olumlu çıktıları ve kurumsal performanstır (Cedefop, 2011: 4-18).

Tüm bu olumlu katkılarına rağmen mesleki eğitimin okullarda verilmesi farklı sorunlarla karşılaşılmasını engelleyememektedir. Günbayı ve Tokel (2014) tarafından yapılan araştırmada teknik ve meslek liselerinde verilen meslek derslerinin ve atölye çalışmalarının etkililiği ve verimliliğinin; materyal eksikliği, atölye yetersizliği, uygulama olanaklarının kısıtlılığı, teori ve uygulama arasındaki uyumsuzluk, uygulamada öğrenci sayılarının fazlalığı bilinçsiz tercih, programların yenilenmemesi, yoğun müfredat, öğretmenlerin kendilerini yenileyememeleri, öğretmen ve öğrencilerin yabancı dil bilmemeleri, öğretmenlerin maddi yetersizlikleri, derslerdeki konu çeşitliliği, hizmet içi kursların yetersizliği ve öğrencilerin derse hazır bulunuşluklarından etkilendiği belirtilmektedir (Günbayı ve Tokel, 2014: 71). Mesleki eğitimdeki zayıf yönler; uzun vadeli politika ve stratejilerin yeterli düzeyde uygulanamaması, mesleki eğitim yerine genel orta öğretimin tercih edilmesi, mesleki eğitimin önemli olduğuna ilişkin farkındalık eksikliği, kaynak yetersizliği, mesleki okullara yönlendirmenin yetersiz olması, okullardaki teknik donanım yetersizliği olarak sıralanabilir (Musubeyli, 2010: 4). TUSİAD tarafından 08 Ocak 2013 tarihinde yayınlanan İstihdam ve

Mesleki Eğitim İşbirliğinin Güçlendirilmesi Eylem Planı (İMEİGEP) Sorun-Çözüm Analizi Hakkında TÜSİAD Görüş Dokümanında da; “Mesleki eğitim-istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi için teşvik sistemine ihtiyaç duyulduğu” belirtilmektedir.

Türkiye’de meslek seçimi genel olarak tesadüflere bağlı olduğu söylenebilir (Binici ve Arı, 2004: 394). Ortaöğretime yerleşen öğrencilerin ilk amaçları puan sıralamasında üste olan okullara yerleşebilmektir. Başarılı öğrenciler için mesleki eğitim veren liselere yerleşme isteği son derece zayıf olabilmektedir. Mesleki eğitim veren liselere öğrenci yerleşiminde öğrenciler her hangi bir yetenek, istek ve ilgi taramasından geçmeden puanlarının yettiği alanlara yerleşmektedirler. 2016-2017 MEB istatistiklerine göre 2.068.212 öğrenci bu okullarda eğitim görmektedir (s.122). Bu öğrencilerin yetişmesi için aile ve devlet harcamalarda bulunmaktadır. Öğrenci yapılan bu harcamalara karşın okulunu bitirebilse bile mesleğin kendine uygun olmadığını anlayıp mesleğini yapmak istemeyebilmektedir. Bir yanda eğitilmiş iş gücü kullanılamamakta iken iş dünyası eleman arayabilmekte meslek eğitimi almamış kişilere meslekler yaptırılılabilmektedir. TÜSİAD (2011: 2) raporunda; mesleki eğitim veren liselerin sorunları şu şekilde özetlenmiştir. Fiziksel altyapı, öğrenci ve öğretmen niteliği, mesleki rehberliğin yetersizliği, eğitim istihdam ilişkisi ile okul işletme arasındaki iletişim ve iş birliği yetersizliği olarak sıralanmıştır.

3308 Sayılı Mesleki eğitim ile ilgili kanununun 25. maddesinden öğrencilerin okullarında da staj uygulamalarını gerçekleştirebildikleri anlaşılmaktadır. Okulda staj uygulamasının ise öğrencilerin mesleki bilgi ve becerilerinin gelişimine, mesleki tutum ve alışkanlıklarının artırılmasına, iş hayatına uyumlarına, gerçek iş ortamında yetişmelerine, okulda olmayan tesis ve donanımları işletmelerde tanınmalarına yeterince katkı sağlamadığı ortaya çıkmıştır (Gülegül ve Uygur, 2011: 72). Beceri eğitimi uygulamalarının öğrencilerin iş ortamını tanımaları için faydalı olduğu, iş bulmalarına katkı sağladığı, öğrencilerin beceri eğitimlerini okulda yapmalarının öğretmen, öğrenci ve işletmeler tarafından olumlu karşılanmadığı bulgularına ulaşılmıştır (EARGED, 2006: 80).

Öğrencilerin uygulama eğitimlerini okulda yapmalarının en büyük nedeni öğrencilerin uygulama eğitimlerini tamamlayabilecekleri bir yer bulamamak olabilir. Öğrencilerin uygulama eğitimi alabileceği yer bulunmaması ise ihtiyaç fazlası eleman yetiştirilmek istendiği şeklinde değerlendirilebilir. Bu durum ise eğitilmiş ya da meslek sahibi işsiz sayısında artışa neden olacaktır. Bir yanda meslek sahibi işsizler oluşurken diğer yandan işletmelerin bazı mesleklerde çalışacak eleman bulunamayabilmektedir. Bu duruma engel olabilmek için okulların işletmelerin ihtiyacını bilmeleri, ihtiyaçlara göre eleman yetiştirilmesi gerekebilecektir.

OECD (2011: 5) raporunda mesleki eğitim için temel politikaları; iş piyasası için farklı

becerilerin karışımı, kariyer rehberliği, iş dünyası deneyimi olan öğretmenler, işyerlerinin öğrenmede aktif kullanılması, paydaşların bağlılığı ile şeffaflığı arttıracak araçlar geliştirilmesi olarak sıralanmıştır. Ayrıca, modüler öğretim programlarının öğrenci seviyesine göre revize edilmesi, ailelerin mesleki eğitimi yönelik olumsuz düşüncelerini değiştirmek için ailelerin mesleki ve teknik eğitim hakkında bilgilendirilmesi gerekmektedir (Uçar ve Özerbaş, 2013: 251).

Okul türleri arasında farklılıklar, OECD ortalamasına göre Türkiye’de daha yüksektir. Türkiye’de fen ve Anadolu liseleri ile genel ve meslek liseleri arasındaki performans ortalamaları farkı fazladır (Kavak, 2010: 138). Akademik performansı düşük olan meslek lisesi öğrencilerinin üniversite sınavlarında diğer lise türlerine göre başarılı olma şansları azalmaktadır. Bu öğrenciler mesleklerini de iyi bir şekilde öğrenemezse meslek sahibi olduklarını gösteren belgeler olmasına rağmen asgari ücretle çalışmaya mahkûm olabileceklerdir. Bir anlamda vasıfsız çalışanlara verilen ücreti alacaktır.

Günümüzde mesleki eğitimi etkileyen bazı olgular; işsizlik, teknoloji devrimi, küreselleşme, bilgi patlaması ve verimlilik olarak sıralanabilir (Türk Sanayici ve İş Adamları Derneği, 1999: 20). Eğitim gördüğü alanda iş bulamayan, gördüğü eğitim iş dünyasının kullandığı teknolojinin gerisinde kalan, küreselleşen dünyada örgütlerini bir adım öne geçirecek çalışmalar yapabilecek ve sürekli yenilenen bilgilerle kendilerini yenileyecek yeterlilikler kazandırmayan bir eğitim iş dünyasının beklentilerini de karşılamayacaktır. Bu okullardan mezun birinin yasal anlamda mesleki eğitim belgesi olsa da iş yerlerinin bu belgeleri önemsemeden vasıfsız insanlara verilen asgari ücreti vermesi anormal karşılanmamalıdır.

Mesleki ve Teknik Eğitimde Yapısal Arayışlar Çalıştayında (2012) mesleki ve teknik eğitim sistemindeki sorunların; meslek liselerinin itibarının giderek zayıflamâsı, meslek edinme beklentisinin üniversite seviyesine yükselmesi, üniversite başvurularında yerleştirme arasındaki açığın giderek artması, kız çocuklarının potansiyellerinin yeterince değerlendirilmemesi, artan işsizlik, sanayide nitelikli iş gücünün yeterli olmaması sonuçlarını doğurduğu belirtilmiştir (akt. Kalkınma Bakanlığı, 2014: 24).

Dünyada, yaygın eğitimin finansmanı devlet, bireyler ve işverenleri içeren üçlü mekanizmalar tarafından karşılanmakta, devlet işverenlerin bu faaliyetini vergi politikaları ile desteklemektedir. Örneğin Avusturya, şirketlerin eğitim maliyetlerinin %120’sini işletme gideri olarak gelirlerden düşmesine izin vermektedir. Hyundai’nin 2006 yılında yatırım için Türkiye yerine Çek Cumhuriyeti’ni seçmesinde bu ülkenin sunduğu cazip teşviklerin arasında eğitim maliyetlerinin %45’inin (ki bunun 35 milyon dolar tutacağı tahmin ediliyordu) devletçe karşılandığı bilinmektedir. Mesleki eğitimde işverenlerin yaptıkları eğitim faaliyetlerine destek beklentisinden başka, meslek eğitimi gören kişilerin elde ettiği beceri ve

yeterliliklere ilişkin beklentileri de bulunmaktadır (Mesleki Eğitim, Sanayi ve Yüksek Teknoloji Sektör Bilim Kurulu, 2013: 12). Genel olarak çalışanlardan yaratıcılık, problem çözme, iletişim, takım çalışması ve girişimcilik becerilerini içeren rutin olmayan analitik becerilere ilişkin beklentiler artarken otomasyon, dijitalleştirme ve dış kaynak kullanımını içeren rutin becerilere ilişkin beklentiler azalmaktadır (International Labour Office, 2011: 21).

Türkiye’de de meslek liselerinde yetişen kişilerin iş dünyasının ihtiyacını karşılamadığı, nitelikli öğrenci bulunamadığına ilişkin tartışmalar devam etmektedir. Bu durum mesleki eğitim veren liselerin 1. ve 2. sanayi devrimi şartlarına uygun yapılanmasından kaynaklanıyor olabilir.

İngiltere’de kurulan buhar gücünden faydalanan yeni tekstil fabrikaları ile üreticiler daha verimli ve daha fazla mal ürettikleri için daha fazla pazara ve hammaddeye ihtiyaç duymaya başlamışlar, bu durum deniz aşırı ülkelere üretilen ürünlerin ihracatını beraberinde getirmiştir. Yaşanan bu sanayi devrimi, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri’nde sermaye birikiminin artmasına ve beraberinde bu toplumlarda refah seviyesinin yükselmesine imkân tanımıştır. Birinci Endüstri Devrimi (Sanayi Devrimi), buhar gücünden yararlanarak İngiltere’deki dokuma tezgâhları mekanikleşmiş, odunun yerini maden kömürü almış, buhar kullanılarak hareket gücü artmış ve büyük fabrikalar kurulmaya başlamıştır. Endüstrileşmenin ikinci aşamasında buhar yerini petrol ve elektriğe bırakmış, çelik kullanılmaya başlanmış, hareketli akış bantları kullanılarak seri üretime geçilmiştir. Üçüncü Endüstri Devriminde iletişim, haberleşme ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte üretimde otomasyon mümkün hale gelmiştir (Pamuk ve Soysal, 2018: 42). 3. sanayi devrimi, bilgisayar ve internetin baş döndürücü bir hızla ilerlediği informatik devrim olarak da kabul edilirken, elektronik ve bilişim teknolojileri üretimle bütünleştirilmiştir (Davutoğlu, Akgül ve Yıldız, 2017: 547).

Sanayi 4.0’da sensörler, üretim araçlarını ve bilgi teknolojileri birbirine bağlanmakta, tek bir şirketin ötesine geçen endüstriyel değer zincirleri oluşturulmaktadır. Bu bağlaşıklık sistemlere siber-fiziksel adı verilmektedir. Bu sistemde, standart internet tabanlı protokoller kullanarak etkileşimler artmakta, hataları öngörmek, parametreler tanımlamak ve değişen şartlara uyum sağlamak amaçlarıyla verileri analiz edilmektedir. Böylece, daha hızlı, esnek ve verimli süreçler oluşmasını sağlanacak ve daha yüksek kalitedeki malları, daha düşük maliyetle üretmek mümkün olacaktır. Bahsedilen yapısal değişiklikler sayesinde, üretimde verimlilik artarken sanayide büyüme hızı kazanacak ve beraberinde işgücü profilleri değişmektedir (TÜSİAD, 2016: 20).

Bir teknik lise mezunu olan yazar, gerek kendi öğrencilik yıllarında gerekse okul ziyaretlerinde hazır düzenekler üzerinde mesleğin öğretilmeye çalışıldığına tanıklık etmiştir. Hazır düzeneklerde sadece bağlantıları sağlayarak öğrencilerin problem çözme becerisi

gerçekleşmeyecektir. Öğrenci bir problem durumu ile karşılaşmadığında bu beceriyi kazanma şansı da sınırlı olabilecektir. Başka bir deyişle, fen bilimlerinde bir atmosfer basınç ve 25 °C derece olarak adlandırılan normal şartlar altında yapılan deneylerin diğer ortamlarda doğrulanamaması gibi öğrencileri oluşturulmuş yapay ortamlarda mesleğini öğrenme şansı da sınırlı olacaktır. Bu şartlarda yetişen bir meslek elemanı iş dünyasının beklentilerinin çoğunu karşılayamayabilecektir. Özellikle dünyanın 1. ve 2. sanayi devrimlerini geride bıraktığı ortamda öğrencileri klasik üretim anlayışına göre yetiştirmek iş dünyasına fazla katkı sağlamayacağı gibi öğrencilerinde ekonomik yaşamlarını rahatlatmayacaktır.

Denizli’de mesleki eğitimle ilgili yapılan bir toplantıda mesleki eğitimin sorunları tartışılmıştır. Toplantıya, mesleki eğitim veren devlet okulu temsilcileri, mesleki eğitim veren özel okul temsilcileri ve iş dünyası ile meslek odaları temsilcileri katılmıştır. Haber değişik haber sitelerinde yayınlanmıştır. Çıkan haber özetleri aşağıda verilmiştir.

“Kayıt alamazsak okulun iki bölümünü kapatıyoruz” başlıklı haberde özetle MAKSİAD’ın meslek liselerini teşvik etmek için hazırladığı proje toplantısına katılan Orhan Abaloğlu Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Müdürü İbrahim Ertan Aktaş, meslek liselerine yönelik ilgisizlikten yakınırken, “Öğrenci alamazsak önümüzdeki yıl okulumuzun metal işleri ve gıda bölümümü kapanacak” dedi. MAKSİAD Başkanı Mehmet Sarı ise DTO öncülüğünde meslek liselerine destek için imzalanan protokolün taraflarına seslenip, “Erkek adam sözünü tutar” dediği belirtilmektedir (denizli haber. Com, 2018).

Başkan Tehlike Hakkında Uyardı başlıklı haberde ise özetle “Denizli Makine Sanayici İşadamları Derneği (MAKSİAD) Başkanı Mehmet Sarı, Meslek liselerini tercih eden öğrencilerin sayısının gittikçe azaldığını ifade ederek, sanayicilerin 3-5 sene sonra teknik eleman ithalatına başlayabileceğini belirtmektedir (akishaber.com, 2018a).”

“Öyle Bir Laf Etti Ki Salon Önce Buz Kesildi Sonra Alkış Koptu” başlıklı haberde ise özetle “meslek lisesi yönetici ve öğretmenlerinin üretmekten ziyade hazıra konmak istediklerine ilişkin ifadeler yer almaktadır (objektif20.com, 2018).

Sarı: Meslek Liselerine Önem Verilmeli, başlıklı haberde ise “Son yıllarda makine üretimi konusunda önemli adımların atıldığı Denizli’de, sanayicilerin en büyük sorunlardan birisi teknik eleman sıkıntısı! Denizli’de 3 yıl sonra sanayide teknik eleman savaşlarının başlayacağını söyleyen Makina Sanayici İşadamları Derneği (MAKSİAD) Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Sarı; çözümün meslek liseleri olduğunu belirtmektedir (akishaber.com, 2018).”

Çalışmada mesleki eğitim veren liselerle ilgili yaşanan sorunları okulun farklı paydaşlarının gözüyle görmek amaçlanmıştır. Bu amaçla, mesleki eğitim veren liselerin sorunlarının okul ve iş çevresi gözüyle ile tespit edilmesi amaçlanmıştır.

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmada kullanılan desen, katılımcıların özellikleri, verilerin toplanması ve analizine ilişkin bilgiler sunulmaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma, olgubilim (fenomenoloji) araştırması olarak desenlenmiştir. Olgubilim (fenomenoloji), belirli durumlarda insan tecrübelerini anlamak, empatik ve açık bir şekilde bu anlamları iletmeye çalışmak için kullanılır (Neergaard ve Uthøi,2007: 76). Fenomenoloji, gerçekliği bireysel bakış ve deneyimlerde arayan bir akım olarak gelişmiştir (Saban ve Ersoy, 2017: 82). Bu araştırmada meslek lisesi yöneticileri ile iş adamlarının meslek lisesi sorunlarına bakışların belirlenmesi amaçlandığı için araştırmada olgubilim deseni tercih edilmiştir. Araştırma Denizli ilinde okul müdürleri ve iş adamları ile gerçekleşen bir toplantıda ifade edilen hususlar ile sınırlıdır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın verileri Türkiye'nin batısında yer alan bir ilde mesleki eğitim veren liselerde karşılaşılan sorunlarla ilgili olarak gerçekleşen bir toplantıda okul müdürleri ve iş adamlarının yaptıkları açıklamaların basına yansımaları sonucu elde edilmiştir. Toplantıda bir resmi okul müdürü, bir özel okul müdürü ve iki işverenin görüşlerine yer verilmiştir. Öncelikle konuyla ilgili basında yer alan haberler toplanmış, toplantıda söz alanların görüşleri incelenmiştir.

2.3. Geçerlik-Güvenirlik Çalışması

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirlik çalışması için bulgular doğrudan alıntılarla desteklenmiş, bulgulara ulaşılan kaynaklar verilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Nitel araştırma yaklaşımı olarak tasarlanan bu araştırmada "içerik analizi" yapılmıştır. Toplanan yazılı dokümanların çözümlenmesinde ilgili literatür dikkate alınarak okunmuştur.

Miles-Huberman Modelinden yararlanarak öncelikle veriler düzeltilmiş bunun için toplantıda söz alanların sözleri, ana fikrini bozulmayacak şekilde araştırmacılar tarafından kısaltılmıştır. İlişkili yanıtlar bir araya getirilerek kodlanmış, verilerin ilgili olduğu grup belirlenmiş ve yorumlanmıştır. Bu kodlamalardan hareketle üst düzey çıkarımlar oluşturulmaya çalışılmıştır. Kodlamalar sırasında benzer yanıtlar bir araya getirilerek tablo yardımıyla sunulmuştur. Kodlanan ve sunulan verilerden sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır (Baltacı, 2017: 4). Mesleki eğitim veren liselerde karşılaşılan sorunlara ilişkin bakış açıları belirlenmeye çalışılmış,

bu bakış açılarının okul müdürleri ve iş adamları tarafından bulunduğu ortak mesajlar belirlenmiş ve şekil ile gösterilmiştir. Verilerin ilgili olduğu temalar oluşturulmuştur.

3. Bulgular

Bu bölümde Türkiye'nin batısında yer alan bir ilde mesleki eğitim veren liselerde karşılaşılan sorunlarla ilgili olarak gerçekleşen bir toplantıda okul müdürleri ve iş adamlarının yaptıkları açıklamalardan basına yansıyan veriler incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda "İşlevsellik", "Yetersizlik" "Özelleştirme", "Güvensizlik", "İlgisizlik" ve "Mecburiyet" temalarına ulaşılmıştır. Bu temalar Tablo 1. ve Şekil 1'de gösterilmektedir. Tabloda Resmî Okul Müdürü (RM), İş Adamı (İA) ve Özel Okul Müdürü (ÖM) kısaltmaları ile gösterilmiştir.

Tablo 1'de okul müdürleri ve iş adamlarının görüşlerinden yola çıkarak temalar oluşturulmuştur. Konunun daha iyi aktarılabilmesi için Şekil 1'de bu temaların adı geçen paydaşların görüşlerine göre şema üzerinden gösterilmesi tercih edilmiştir.

Tablo 1. Analiz Sonucu Oluşan Temalar

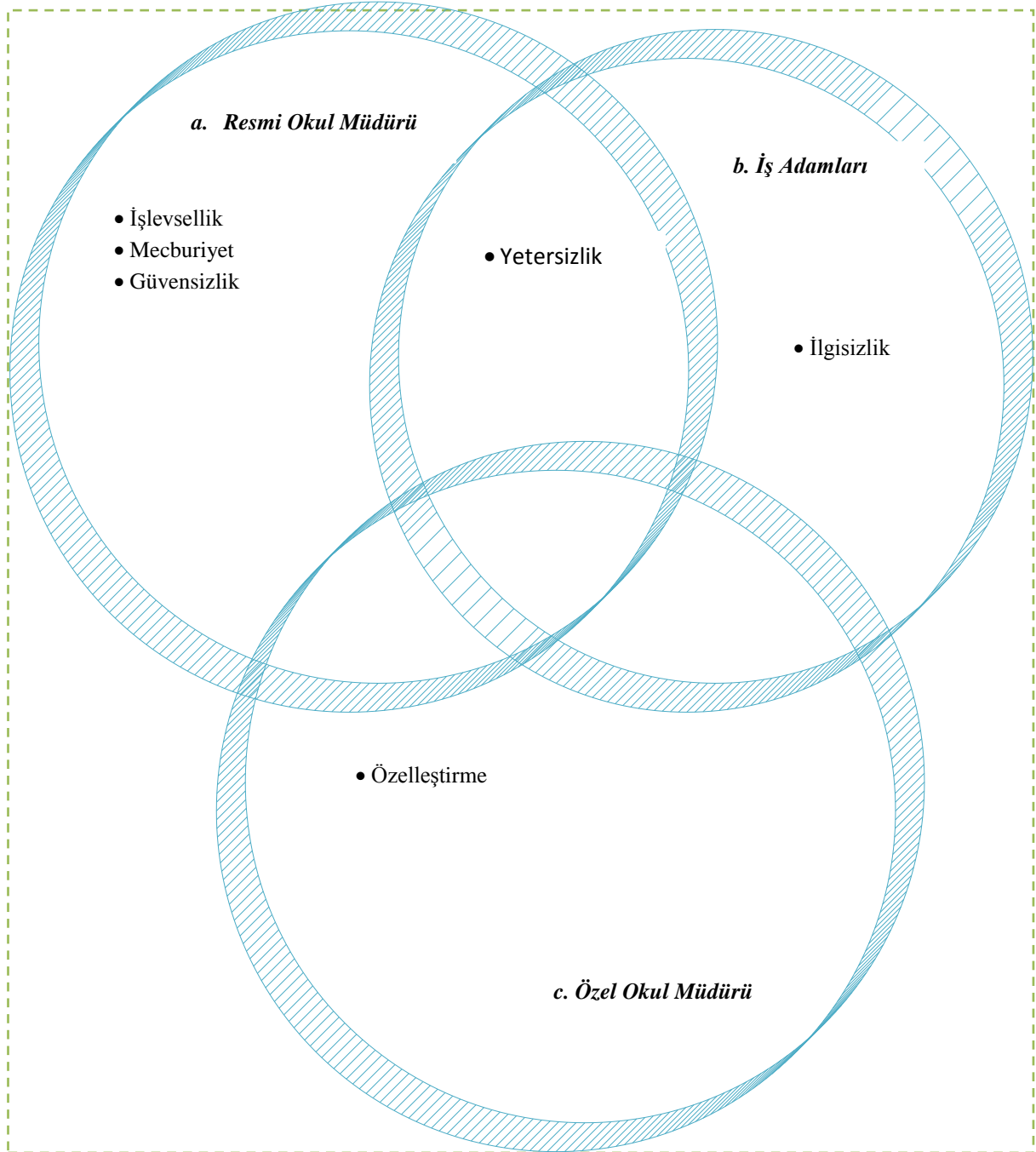
İfadeler	Tema	Anlatılmak İstenen
Ne yazık ki öğrencilerimizden pek çoğu liseden mezun olduktan sonra mesleklerini yapmıyorlar. Bugün makinecileri yakından ilgilendiren bir bölümden mezun olan 14 öğrencinin 11'inin bu mesleği yapmayacağını söyleyebilirim (RM).	İşlevsellik	Mezun öğrencilerin mesleklerini yapmaya yanaşmamaları,
Fabrikalarda teknik eleman sorununun giderilmesi amacı ile işadamlarının meslek liselerine destek olması gerekmektedir. 3-5 sene sonra bugünleri arayacağız. İleride personel ithalatı yapıyor duruma geleceğiz. Bu sebeple bugünleri çok iyi değerlendirip herkesin meslek liselerine çok önem vermesi gerekmektedir. Her şeyin de devletten beklenmemesi gerektiğini, o okulların bizim ham madde, fabrikalarımızı çalıştıran teknik personellerin yetiştiği yer olduğunu, bu sebeple kendilerinin de güçleri yettiğince bu okullara maddi manevi destek sağlamaları gerekmektedir (İA1).	Yetersizlik	Yetiştirilmiş eleman yetersizliği, Öğrenci bulunmaması
Eleman bulamayan sanayicimizin ilerleyen yıllarda futbolcu gibi teknik eleman transferi yapacak. Bu durum sanayicilerimiz arasında savaşa neden olacaktır. Teknik eleman konusunda acil çözümler bulmak gerekiyor (İA1).		
Okulda bulunan metal işleri bölümü ve gıda bölümünün 2018-2019 eğitim öğretim yılında öğrenci kaydı almazsa kapanacaktır (RM).		

<p>Aileler, ne yazık ki meslek sahibi olsun diye değil mecbur kaldıkları için çocuklarını meslek lisesine göndermektedirler (RM).</p>	Mecburîyet	Öğrencilerin puanının başka okullara yetmemesi nedeniyle bu okullara gelmeleri
<p>Öğrenciler hem ilgisiz hem başarısızdır (RM).</p>	Güvensizlik	Gelen öğrencilere güvenilmemesi nedeniyle iş yaptırılmaması
<p>Ayrıca staj için fabrikalara gönderilen meslek lisesi öğrencilerinin makineler ve meslekleri ile ilgili işlerde çalıştırılmak yerine ne yazık ki getir götür işlerinde çalıştırıldığını üzülerek öğrendik. “Evet, tabii ki veliler ve okulların yetersizlikleri kadar makine sektörünün, özellikle stajyer öğrencilere karşı tavırlarıyla, bu olumsuzluklarda payı var” (RM).</p>	İlgisizlik	İş adamları ve öğretmenlerin öğrencilerin yetişmeleri konusunda yeterli hassasiyeti göstermemeleri
<p>Denizli Makina Sanayici İşadamları Derneği (MAKSİAD) üyelerinin meslek liseleri ile alakalı yapılan her türlü toplantı ve etkinliğe katılmaları gerekmektedir (İA1).</p>	Özelleştirme	Tek çare özelleştirme
<p>Profil fabrikasını Türkiye’de ilk kuran kişiyim. Türkiye’nin her yerinden insanlar, fabrikaya gelerek meraklarını gidermeye ve kurulan fabrikayı incelediler. Ancak, Denizli’de hiçbir meslek lisesi öğretmeni, yöneticisi ve öğrencisi gelmedi. Mesleği öğretecek olan öğretmenler ve öğrenciler, maalesef ki biz bu fabrika da ne yapıyoruz. Diye merak etmediler. Aradan uzun zaman geçtikten sonra Denizli’deki meslek lisesi beni aradı. Fabrikaya gelmek istediklerini söylediler. Buyur ettim. Fabrikaya gezdiriyordum. Okul yöneticileri kendi aralarında, benim duymayacağım bir şeyler konuşuyorlardı. Anlamıştım bir şey isteyecekler. Ancak isterken kıvrıyorlardı. En sonunda siz bir şey isteyeceksiniz. Söyleyin ne istiyorsunuz. Okul idarecisi bana, siz profilden çok güzel kapılar, duvarlar yapıyorsunuz. Bizim okulumuzun kapıya ihtiyacı var. Sizden okulumuz için kapı istiyoruz dedi. Ben çok sinirlendim. Yazıklar olsun size dedim. Buraya kapı istemek için mi geldiniz. Benden kapı isteyeceğinize iki kamyon saç isteyin. Orası madem meslek lisesi kapıyı o okulda yapın dedim. İdareci bana, öğrenciler yapmasını bilmiyor dedi. Bende sen ne işe yarıyorsun. Sen yap. Öğrenciler de sen yaparken baksın öğrensün. Maalesef okullarımız durumu bu (İA2).</p>	Özelleştirme	Tek çare özelleştirme
<p>Meslek liselerinin devlet eliyle değil özel sektör tarafından işletilmesi gerekmektedir. Özel sektörün meslek liseleri için çeşitli seçme yöntemleriyle bu işi sevecek ve öğrenimini o doğrultuda alacak öğrenciler tercih edeceklerdir (ÖM).</p>	Özelleştirme	Tek çare özelleştirme
<p>Kolej havasındaki eğitim koşulları ve anlayışıyla bu tarz sektör için ara eleman yetiştirmek konusunda özel okullar daha başarılı olacaklardır (ÖM).</p>	Özelleştirme	Tek çare özelleştirme

Tablo 1 ve Şekil 1’de resmi ve özel okul müdürleri ile iş adamlarının görüşlerinden yola çıkarak oluşturulan temaların dağılımı görülmektedir. Özel okul müdürünün diğer paydaşlarla ortak bir bakış açısı yakalayamadığı, sorunların çözümünde tek çarenin özelleştirme olduğunu,

hem sektörün istediği ara elemanları yetiştirebileceğini hem de meslek lisesini gerçekten isteyen öğrencilerin bu okullara gideceğini belirtmektedir. Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinin Ek 1. Maddesinden mesleki eğitim veren özel okullara eğitim öğretim desteği verileceği anlaşılmaktadır. Ancak bu okulların tamamen ücretsiz olmadığı, takviye kursları, yemek, servis, pansiyon hizmetleri için velilerden ücret alınırken ayrıca organize sanayi bölgeleri dışında açılan okullardan eğitim öğretim desteği kadar ücret alınacağı belirtilmektedir. Bu durumda her velinin çocuğunu özel okulda okutması beklenemeyecektir.

Şekil 1: Mesleki Eğitimin Sorunlarına İlişkin Temaların Bazı Paydaşlara Göre Dağılımı

Tablo 1 ve Şekil 1’de resmi okul müdürünün iş adamları ile tek ortak temada bulunduğu, bu temanın “yetersizlik” teması olduğu görülmektedir. Yetersizlik temasında mesleki eğitim veren okulların öğrenci bulamaması dolayısıyla sektörlerinde yetişmiş eleman bulamadıkları anlatılmaktadır. Mesleki eğitim veren okullar öğrenci bulamadığından okullar verimsiz bir şekilde çalışmaktadır. Devletin okullara yaptığı yatırım daha az öğrenci için kullanılmakta iş dünyası da aradığı elemanı bulamamaktadır.

Tablo 1 ve Şekil 1’de resmi okul müdürünün ifadelerinden “işlevsellik, “mecburiyet” ve “güvensizlik” temalarının olduğu görülmektedir. İşlevsellik temasında, mezun öğrencilerin mesleklerini yapmaya yanaşmamlarından bahsedilmektedir. “Mecburiyet” temasında bir anlamda öğrencilerin mesleki eğitim veren okullara puanlarının başka okullara yetmemesi nedeniyle geldikleri ifade edilmektedir. “İşlevsellik” temasının nedenlerinden birinin “mecburiyet” teması olduğu anlaşılmaktadır. Resmi okul müdürünün görüşünden yola çıkılarak oluşturulan diğer temanın ise “güvensizlik” teması olduğu görülmektedir. Bu tema ile işletmelere uygulama eğitimi için giden öğrencilere güvenilmediği, bu nedenle bu öğrencilere meslekleri ile ilgili işlerin yaptırılmadığı bunun yerine bu öğrencilere getir götür işlerinin yaptırıldığından bahsedilmektedir.

Tablo 1 ve Şekil 1’de iş adamlarının “ilgisizlik” temasında görüşleri olduğu bu temada İş adamları ve öğretmenlerin öğrencilerin yetişmeleri konusunda yeterli hassasiyeti göstermemelerinden bahsedilmektedir. İş adamlarının meslek liseleri ile ilgili yapılan toplantılara katılmadıkları, öğretmenlerin ise “profil kapı” örneği verilerek bu kapının bile okul tarafından yapılmak yerine başka bağış yoluyla elde edilmeye çalışıldığı, üretim yerine hazırcılığın ön plana çıktığı, bu durumun öğrencilerin öğrenmesi konusunda fırsata dönüştürülmediğinden bahsedilmektedir. Kapının hazır istenmesi yerine malzemelerin istenerek kapının okulda üretilmesinin öğrencilerin mesleki eğitimleri için daha faydalı olacağı belirtilmektedir.

4. Sonuç ve Tartışma

Türkiye’nin batısında yer alan bir ilde mesleki eğitim veren liselerde karşılaşılan sorunlarla ilgili olarak gerçekleşen bir toplantıda okul müdürleri ve iş adamlarının yaptıkları açıklamalardan basına yansıyan veriler incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda “İşlevsellik”, “Yetersizlik” “Özelleştirme”, “Güvensizlik”, “İlgisizlik” ve “Mecburiyet” temalarına ulaşılmıştır.

Yapılan analizlerde, özel okul müdürünün diğer paydaşlarla ortak bir bakış açısı yakalayamadığı, sorunların çözümünde tek çarenin özelleştirme olduğu düşüncesinden

hareket ettiği anlaşılmaktadır. Diğer paydaşların görüşleri incelenecek olursa öğrenci ve ailelerin meslek liselerine olumlu bakmadıkları, meslek lisesine bir şekilde gelen öğrencilerden mesleklerine devam etmeyecek bireylerin olduğu belirtilmektedir. Mesleki eğitim veren okullardan mezun bir kısım öğrenci iş bulamadığı gibi mezun olan öğrencilerin de istenilen yeterliliklere sahip olmadıkları düşünülmektedir. Bu durumda sadece özelleştirme tek başına mesleki eğitim veren okulların sorunlarını çözemeyecektir. Yapılan araştırmalarda, teori ve uygulama arasındaki uyumsuzluk, uygulamada öğrenci sayılarının fazlalığı, uzun vadeli politika ve stratejilerin yeterli düzeyde uygulanamaması, mesleki eğitim yerine genel orta öğretimin tercih edilmesi, mesleki okullara yönlendirmenin yetersiz olması, gibi sorunlardan bahsedilmektedir (Günbayı ve Tokel, 2014; Musubeyli, 2010). Bu sorunlar, özelleştirme ile aşılamayacak, insanlar özel okul diye çocuğunu meslek lisesine yönlendiremeyecektir. Uygulama eğitimlerini tamamlayacak yer bulamayan öğrencilerin mezun olduktan sonra eğitim aldıkları mesleklerini yerine getirme beklentisi zayıflayacaktır. 3308 Sayılı Mesleki eğitim ile ilgili kanunun 25. Maddesinden öğrencilerin okullarında da staj uygulamalarını gerçekleştirebildikleri anlaşılmaktadır. Bakanlık, öğrencilerin uygulama yapacak işletme bulunamama riskine karşılık okullarda bu uygulamaların yapabileceklerini belirtmektedir. Elbette bu uygulamadan beklenen fayda sağlanamamaktadır (Güleğül ve Uygur, 2011: 72). Zaten öğrenci okulunda çalışmalar yapmaktadır. Okulda daha uzun süre kalıp benzer etkinlikleri yapmanın öğrenciye katkısı sınırlı olacaktır. Üstelik Türkiye Cumhuriyeti Devleti özel okullara destek verse de velilerin özel okul tercih maliyetleri devlet okullarından fazla olabilecektir. Bu durum da özelleştirmenin tek başına çözüm olamayacağını göstermektedir. Ancak, özel okulların artması okullar arasındaki kalite arayışını ön plana çıkarabilir.

Araştırma da elde edilen diğer bir bulgu, resmi okul müdürünün iş adamları ile “yetersizlik” temasında birleştikleri görülmektedir. Yetersizlik temasında mesleki eğitim veren okulların öğrenci bulamaması dolayısıyla sektörlerinde yetişmiş eleman bulamadıkları anlatılmaktadır. Araştırmada, mesleki eğitim alan öğrenciler mesleklerini yapmak istememekte, bu okullara isteyerek gelmedikleri, zorunluluktan geldiklerine ilişkin bulgulara rastlanmaktadır. Öğrenciler ve aileler bu okullara isteyerek gelmedikleri gibi öğrenciler bu mecburiyet sonucu edindikleri meslekleri yapmak istememektedir. Mesleki eğitim veren okullar öğrenci bulamamakta, buldukları öğrencilerin bir kısmı mesleklerini yapmamakta dolayısıyla işletmelerde ara eleman sıkıntısı yaşamaktadır. Mesleki eğitim veren liseler öğrenci sıkıntısı yaşarken işletmeler ara eleman yetersizliği yaşamaktadırlar. Acaray ve Savcı (2018) tarafından yapılan araştırmada; toplumsal önemin duygusal tükenmeyi azalttığı bulgusuna ulaşılmıştır (Acaray ve

Savcı, 2018: 347). Türkiye’de mesleki eğitime verilen toplumsal önemin azaldığı göz önüne alınacak olursa bu durumun duygusal tükenmeyi arttırdığı söylenebilir. Mesleki eğitime verilen önemin azalmasının neden olduğu duygusal tükenmişlik, öğrencilerin mesleklerine devam etmelerinin önündeki engellerden biri olarak görülebilir.

Araştırma da elde edilen diğer bir bulgu, resmi okul müdürünün ifadelerinden “işlevsellik, “mecburiyet” ve “güvensizlik” temalarının oluştuğu görülmektedir. İşlevsellik temasında, mezun öğrencilerin mesleklerini yapmaya yanaşmamalarından bahsedilmektedir. “Mecburiyet” temasında öğrencilerin mesleki eğitim veren okullara puanlarının başka okullara yetmemesi nedeniyle geldikleri ifade edilmektedir. Resmi okul müdürünün görüşünden yola çıkılarak oluşturulan diğer temanın ise “güvensizlik” teması olduğu görülmektedir. Bu tema ile işletmelere uygulama eğitimi için giden öğrencilere güvenilmediği, bu nedenle bu öğrencilere meslekleri ile ilgili işlerin yaptırılmadığı bunun yerine bu öğrencilere getir götür işlerinin yaptırıldığından bahsedilmektedir. “İşlevsellik” temasının nedenlerinden birinin “mecburiyet” teması olduğu anlaşılmaktadır. Güvensizlik teması okulların işletmelerin istedikleri yeterlilikte öğrenci yetiştirmediklerinden kaynaklanıyor olabilir. Bu güvensizlik sonucu, iş adamlarında meslek liselerine karşı ilgisizlik gelişebilmektedir. İş dünyası istediği yeterlilikte eleman yetiştirilmemesi sonucu bu okullardan beklentilerini kesmiş kendi elemanlarını yetiştirmek istiyor olabilir. Hiçbir okula yerleşmemiş öğrencilerin mesleki eğitim veren okullarda öğrenim gördüğü, öğrenci ve ailelerin isteksiz olduğu, öğrencilerin mesleklerini yapmak istemediği veya iş bulma imkânlarının sınırlı olduğu düşüncesiyle bu okullarda görev yapan öğretmenlerde mesleki eğitimin önemine ilişkin algılarını kaybetmiş olabilirler. Bu durum öğretmenlerin daha iyi ara eleman yetiştirme motivasyonlarını düşürebilir.

Genel olarak çalışanlardan yaratıcılık, problem çözme, iletişim, takım çalışması ve girişimcilik becerilerini içeren rutin olmayan analitik becerilere ilişkin beklentiler artarken otomasyon, dijitalleştirme ve dış kaynak kullanımını içeren rutin becerilere ilişkin beklentiler azalmaktadır (International Labour Office, 2011: 21). Rutin beceriler 1. veya 2. Sanayi devriminin istenilen yeterlilikleri olarak değerlendirilebilir.

Sanayi 4,0’da sensörler, üretim araçlarını ve bilgi teknolojileri birbirine bağlanmakta, tek bir şirketin ötesine geçen endüstriyel değer zincirleri oluşturulmaktadır. Bu bağlaşık sistemlere Siber-fiziksel adı verilmektedir. Bu sistemde, standart internet tabanlı protokoller kullanarak etkileşimler artmakta, hataları öngörmek, parametreler tanımlamak ve değişen şartlara uyum sağlamak amaçlarıyla verileri analiz edilmektedir (TÜSİAD, 2016: 20). Yapılan meslek lisesi ziyaretlerinde ya da yazarın kendi mesleki eğitiminde oluşturulan hazır

düzeneklerde eğitim verilmesi iş dünyasının istediği yeterliliklerin kazanılmasına çok fazla katkı sağlamayabilecektir.

Yeni ortaöğretim geçiş sisteminde bazı mesleki eğitim veren okullarında nitelikli okul olarak sınavla öğrenci alacağı basından takip edilmektedir. Bu okullara sınavla öğrenci alınmasının mesleki eğitime katkısı olup olmayacağını kısa sürede görebileceğiz. Mesleki eğitime devam eden öğrencilerin öncelikle eğitim aldıkları alanlarda iş bularak iyi ücret kazanmaları bu mesleklere bakışı etkileyebilecektir. Bunun gerçekleşmesi için iş dünyasının mesleki eğitim alan öğrencilere güvenmesi gerekecektir. Bu güven 4. sanayi devriminin istediği yeterliliklerin öğrencilere kazandırılması ile mümkün olabilecektir. Bunun için öğretmenlerin kendilerini yenilemeleri, istenilen bu yeterliliklerin neler olduğunu kavramaları ve öğretim programlarının bu doğrultuda düzenlenmesi gerekebilecektir. Okullarda verilen eğitim laboratuvar ortamından çıkarılmalıdır. Öğrenci her zaman fen bilimlerinde bahsedilen normal şartlarla karşılaşmayacaktır. Okullarda oluşturulan hazır düzenekler bir anlamda fen deneylerindeki normal şartlarla karşılığını bulmaktadır. Okullar, öğrencilerin değişik problemlerle karşılaşabileceği ve bu problemlere çözüm aramayı öğrendiği yerler olarak düzenlenmelidir. Bu durumda iş dünyasının işletmelerini okullara daha fazla açmaları ile mümkün olabilecektir. Görüldüğü gibi meslek liselerinin tüm sorunları bir birleriyle ilişkili iken sorunların çözümü paydaşların olaya yaklaşımlarını değiştirmeleri ile mümkün olabilecektir. Daha iyi eleman yetişmesi, mesleki eğitim alan öğrencilere işletmeler tarafından daha fazla fırsat verilmesi ile mümkün olabilecektir. Bu nedenle tüm paydaşlar birbirini anlamaya çalışmalı, diğer paydaşın beklentisini karşılayabilmelidir.

Milli Eğitim Bakanlığı iş dünyasının istediği yeterlilikleri belirleyerek buna uygun öğretim programı hazırlayabilir, öğretmenlerin yetiştirilmesini sağlayabilir, okullar istenilen yeterlilikte öğrenci yetiştirebilir ve iş dünyası öğrencinin maddi manevi doyum almalarını sağlayacak ortamlar hazırlayabilir. İşinde doyum sağlayan meslek sahibi kişiler öğrencilerin meslek liselerine yönelişini sağlayabilir. Bu durumda bu okullarda öğrenci sıkıntısı ve iş dünyasında eleman yetersizliği oluşmayabilecektir.

Kaynakça

- Acaray, A. ve Savcı M. (2018). Mesleki Tükenmişliğe Profesyoneleşmenin Etkisi: Muhasebe Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (1): 331-351.
- Akishaber.com, (2018a). *Başkan Tehlike Hakkında Uyardı*, <https://www.akishaber.com.tr/baskan-tehlike-hakkinda-uyardi-75108.html>, Erişim tarihi: 09.05.2018.
- Akishaber.com, (2018b). *Sarı: Meslek Liselerine Önem Verilmeli*, <https://www.akishaber.com.tr/sari--meslek-liselerine-onem-verilmeli-72775.html>, Erişim tarihi: 09.05.2018.
- Baltacı, A. (2017). Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1): 1-15.
- Binici, H. ve Arı, N. (2004) . Mesleki ve Teknik Eğitimde Arayışlar, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3): 383-396.
- Davutoğlu, N. A. Akgül, B. ve Yıldız, E. (2017). İşletme Yönetiminde Sanayi 4.0 Kavramı ile Farkındalık Oluşturarak Etkin Bir Şekilde Değişimi Sağlamak, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 52: 544-567.
- Denizli haber. Com, (2018). *Kayıt alamazsak okulun iki bölümünü kapatıyoruz*, <http://www.denizlihaber.com/ekonomi/ekonomi-genel/meslek-lisesi-muduru-ibrahim-ertan-aktas-kayit-alamazsak-okulun-iki-bolumunu-kapatiyoruz/#devam>, Erişim tarihi: 09.05.2018
- Gülegül, H. İ. ve Uygur, F. (2011). İşletmelerde Mesleki Eğitim ile Staj Uygulamalarının Değerlendirilmesi, *T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED)*, http://www.meb.gov.tr/earged/earged/isletme_mes_eg_staj_uygula_deg.pdf, Erişim tarihi: 15.05.2018.
- Günbayı, İ. ve Tokel, A. (2014). Teknik ve Meslek Liselerinde Meslek Derslerinin Etkililiğine İlişkin Yönetici, Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(4): 59-73.
- International Labour Office, (2011). A Skilled Workforce for Strong, Sustainable and Balanced Growth: A G20 Training Strategy. <https://www.oecd.org/g20/summits/toronto/G20-Skills-Strategy.pdf>, Erişim tarihi: 23.05.2018.
- Kalkınma Bakanlığı, (2014). *Mesleki Eğitimin Yeniden Yapılandırılması Çalışma Grubu Raporu 2023*, Ankara: KB: 2898, <https://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/egitim/022.pdf>, Erişim tarihi: 25.05.2018.
- Kavak, Y. (2010). *2050'ye Doğru Nüfus bilim ve Yönetim: Eğitim Sistemine Bakış*, TÜSİAD-T/2010/11/506, <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/5188-2050ye-dogru-nufusbilim-ve-yonetim--egitim-sistemine-bakis>, Erişim tarihi: 17.05.2018.
- Mesleki Eğitim Kanunu (1986). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3308.pdf>, Erişim tarihi: 29.05.2018.
- Mesleki Eğitim, Sanayi ve Yüksek Teknoloji Sektör Bilim Kurulu, (2013). *Mesleki Eğitimin Ulusal-Uluslar arası rekabete açılması ve Sertifikasyon İle Mesleki İş Gücü Dolaşımı (Konvertibilite) Akademik Araştırma Projeleri*, http://www.tasam.org/Files/Etkinlik/File/ProjeDosyasi/mesleki_egitimin_ulusal_uluslararası_rekabete_acilmasi_ve_sertifikasyon_ile_mesleki_is_gucu_dolasimi_konvertibilite_e6c80da0-a3ed-4604-bbb3-520ac10a4045.pdf, Erişim tarihi: 15.05.2018.
- Millî Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED), (2006). *Mesleki ve Teknik Orta Öğretimde İşletmelerde Mesleki Eğitimin Değerlendirilmesi*, Yayın No:43,
- Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği, (2012). https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/06162448_Yzel_YYretim_kurumlarY_yYnetmeliYi.pdf, Erişim tarihi: 04.06.2018.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (2017). *2016- 2017 Örgün Eğitim Millî Eğitim İstatistikleri*, https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=270, Erişim tarihi: 17.05.2018.
- Millî Eğitim Temel Kanunu (1973). http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/t_emelkanun_0.html, Erişim tarihi: 16.05.2018.
- Musubeyli, S. (2010). *Türkiye’de Mesleki Eğitim ve Teşvik Edici Faktörler*. www.yoikk.gov.tr/dosya/up//TOBB%20Mesleki%20Egitim.pdf “Türkiye’de Mesleki Eğitim ve Teşvik Edici Faktörler”, Erişim tarihi: 13.05.2018.
- Neergaard, H. ve Ulhøi, J. P. (2007). *Handbook of Qualitative Research Methods in Entrepreneurship*, Cheltenham : EdwardElgar.
- Objektif20.com, (2018). *Öyle Bir Laf Etti Ki Salon Önce Buz Kesildi Sonra Alkış Koptu*, <https://www.objektif20.com/Haber/Oyle-Bir-Laf-Etti-Ki-Salon-Once-Buz-Kesildi-Sonra-Alkis-Koptu-18531.html>, Erişim tarihi: 09.05.2018.
- OECD (2010). *A Skilled Workforce for Strong, Sustainable and Balanced Growth A G20 Training Strategy*. <https://www.oecd.org/g20/summits/toronto/G20-Skills-Strategy.pdf>, Erişim tarihi: 17.05.2018.
- OECD (2011). *OECD Reviews of Vocational Education and Training Learning for Jobs Pointers for Policy Development*, 17.05.2018 tarihinde <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/LearningForJobsPointersfor%20PolicyDevelopment.pdf>, Erişim tarihi: 17.05.2018.
- Pamuk, N , Soysal, M . (2018). Yeni Sanayi Devrimi Endüstri 4.0 Üzerine Bir İnceleme. *Verimlilik Dergisi*, 1: 41-66, <http://dergipark.gov.tr/verimlilik/issue/34982/388198>, Erişim tarihi: 30.05.2018.

- Saban, A. ve Ersoy, A. (Ed.). (2017). Eğitimde Nitel Araştırmalar Desenleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- The European Centre for the Development of Vocational Training (Cedefop), (2011). *The Benefits of Vocational Education and Training*, Luxembourg: Publications Office of the European Union .
- TÜSİAD, (2011). *Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitim Hakkında TÜSİAD Görüş Dokümanı*, TS/SKD/EÇG/11-06,Revizyon-2, <https://tusiad.org/tr/egitim-cg/item/5051-turkiyede-mesleki-ve-teknik-egitim-hakkinda-tusiad-gorus-dokumani>, Erişim tarihi: 15.05.2018.
- TÜSİAD, (2013). *İstihdam ve Mesleki Eğitim İşbirliğinin Güçlendirilmesi Eylem Planı (İMEİGEP) Sorun-Çözüm Analizi Hakkında TÜSİAD Görüş Dokümanı*, TS/SKD/EÇG/14-01, <https://tusiad.org/tr/egitim-cg/item/9653-istihdam-ve-mesleki-egitim-isbirliginin-guclendirilmesi-eylem-plani-imeigep>,Erişim tarihi: 15.05. 2018.
- Türk Sanayici ve İş Adamları Derneği (1999). Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitimin Yeniden Yapılandırılması. İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları ve Basım işleri A.Ş. TÜSİAD-T/9 9-2/252.
- TÜSİAD (2016). *Türkiye Sanayi ve İşadamları Derneği "Türkiye'nin Küresel Rekabetçiliği için Bir Gereklilik Olan Sanayi 4.0 Gelişmekte olan Ekonomi Perspektifi"*, Yayın No: TÜSİAD-T 2016-03/576. <http://www.tusiad.org/indir/2016/sanayi-40.pdf>, Erişim tarihi: 31.05. 2018.
- Uçar, C. ve Özerbaş, M. A. (2013). Mesleki ve Teknik Eğitimin Dünyadaki ve Türkiye’deki Konumu. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2): 242- 253.